

FUNDACIÓ

CATALUNYA

EUROPA

FCE – Working Papers

WPN1. Setembre 2012

Redactat per Pere Almeda,
David Espiga i Laia Jorba

Seminaris Àmbit Econòmic 2012-13
L'Europa Social: Benestar i Cohesió

FCE – WORKING PAPER N1: L'EUROPA SOCIAL: BENESTAR I COHESIÓ

Període Seminari

- ❖ 1 a 30 de Juny de 2012

Data Sessió Presencial

- ❖ 14 de Juny de 2012, 18:00-21:00h

Coordinació i Redacció Informe

- ❖ Pere Almeda, Jurista i polítòleg
- ❖ David Espiga, Economista
- ❖ Laia Jorba, Politòloga, FCE

Responsable – Ponent

- ❖ David Lizoain, Economista

Convidats

- ❖ Javier Ramos, Universitat de Zurich

Participants (per ordre alfabètic)

- ❖ Pere Almeda, Jurista i Politòleg
- ❖ Oriol Aspachs, Economista
- ❖ Raul Blanco, Economista
- ❖ Daniel Duro, Assessor Fiscal
- ❖ David Espiga, Economista
- ❖ Laia Jorba, Politòloga, FCE
- ❖ Pau Mas, Politòleg
- ❖ Sergi Palavecino, Financer
- ❖ Joan Miquel Piqué, Economista
- ❖ Carles Rivera, Economista
- ❖ Jordi Soy, Economista
- ❖ Simon Toubeau, Politòleg
- ❖ Francesc Trillas, Economista
- ❖ Max Vives, Director FCE
- ❖ Roman Weissmann, Economista

Suport Administratiu

- ❖ Mireia Santacreu, FCE
- ❖ Joan Esteban, FCE

Index

Introducció: moviments en contra les desigualtats	3
I. Creixement i igualtat.....	4
I.1. La falsa dicotomia entre creixement i igualtat.....	4
I.2. De quina igualtat parlem?.....	5
I.3. Cancel·lació/Reestructuració del deute	6
I.4. Redistribució en moments de crisi i el rol de l'estat.....	6
II. Fiscalitat	7
II.1. Sistema Fiscal i Pressió Fiscal	7
II.2. Béns i Preus Públics.....	8
II.3. Simplificació Tributària	8
II.4. Evasió de Capital i Frau Fiscal	9
III. Model de societat i meritocràcia	9

Nota Prèvia

Aquest document conté el conjunt de reflexions i discussions mantingudes durant un mes en què tingué lloc la realització del seminari (tant la sessió presencial com la discussió a través dels fóruns virtuals). En aquest sentit, les conclusions del seminari no han de correspondre amb l'opinió personal de cap dels participants en el seminari.

Introducció: moviments en contra les desigualtats

Les revoltes democràtiques que tingueren lloc al llarg del 2011, exemplificades per la primavera àrab, el moviment del 15-M, els indignats, i la rèplica americana amb *occupy Wall Street*, han situat la desigualtat en l'agenda política. La concentració de la riquesa en l'1% de la població ha assolit nivells no vistos des d'abans de la Gran Depressió. El lema "Som el 99%" desafia directament aquest estat de la qüestió.

La complexa relació entre desigualtat, llibertats democràtiques i resultats econòmics té llargues arrels històriques. L'alleujament del deute, la cancel·lació i la reforma agrària foren essencials per a la fundació de la democràcia a Atenes, ja que es creia que la desigualtat sufocava el dinamisme i generava fragilitat. Els acords de la postguerra a Europa suposaren la creació d'un sistema de benestar, en el qual es garantien uns estàndards de vida sòlids sobre la base d'uns drets de ciutadania i unes polítiques i uns serveis públics bàsics (salut, educació i pensions) en un context de plena ocupació. Per primera vegada en la història, el benestar ja no estava lligat a la terra, sinó al mercat de treball. L'atac neoliberal a aquests acords, dirigits a soscavar els serveis públics i els drets laborals, té unes conseqüències directes en la concentració de la riquesa i el poder i l'augment de les desigualtats.

Davant aquesta desigualtat creixent, és imprescindible modernitzar i actualitzar el programa de redistribució de la riquesa a la societat.

En el que resta de document, s'apunten algunes reflexions i propostes d'estudi i revisió en relació a la desigualtat, el creixement, el sistema fiscal i el model de societat meritocràtica.

I. Creixement i igualtat

I.1. La falsa dicotomia entre creixement i igualtat

- La globalització, tal i com s'està duent a terme, ven el missatge de la incompatibilitat entre eficiència econòmica i redistribució, o, en d'altres paraules, entre creixement i igualtat. Per exemple, tot i que sembla que la pobresa global es redueixi, això es fa a costa d'unes condicions laborals precàries, el creixement exponencial de l'economia informal i amb grans diferències en despesa social entre països amb efectes directes sobre el benestar de la població.
- Tanmateix, no hi ha relació estadística entre creixement i desigualtat (anàlisi de la variació del coeficient GINI entre 1989 i 2010). Els països amb major índex d'igualtat de la OCDE també han crescut (encara que a un ritme menor), i hi ha altres països que han crescut a un major ritme i també han augmentat els nivells de desigualtat. Tampoc és cert que la competitivitat és correlacioni sempre negativament amb la protecció social (només cal veure el cas de Suècia, que és ben diferent al de Singapur). Certament, es pot optar pel model de Singapur, que aposta per un creixement molt elevat, amb una alta desigualtat, una competitivitat creixent i poca protecció social. Però el model de Suècia demostra la possibilitat d'un creixement moderat, una economia competitiva, un desenvolupament important de la societat de la informació i una alta protecció social.
- Stiglitz assenyala que la concentració excessiva de la riquesa perjudica el creixement. Wilkinson, Pickett, Stiglitz, Rajan, Kumhof, Ranciè, Berg i Ostry són alguns dels molts que estan assenyalant que el trade-off entre igualtat i eficiència no existeix i que la igualtat no és només desitjable, sinó necessària per garantir sòlids resultats econòmics. Referent a això:
 - o La desigualtat en els ingressos té un efecte negatiu sobre el creixement econòmic a través de l'erosió del capital humà, a més d'un efecte negatiu sobre el nivell d'agregació i estabilitat del consum (demanda), alhora que també en l'esperit empresarial i les institucions econòmiques.
 - o Els canals específics a través dels quals la desigualtat deprimeix el creixement són: i) un menor nivell educatiu, i les seves conseqüències per al "talent desaprofitat", la mobilitat social depriment, i els incentius al treball, ii) l'alt endeutament de les famílies, iii) els baixos nivells de provisió de béns públics.
 - o Acemoglu i Robinson suggereixen que el creixement econòmic requereix d'institucions econòmiques i polítiques inclusives. La liberalització duta a terme en la dècada dels 80's comportà una gran concentració de la riquesa que al seu torn donà lloc a una concentració de poder polític que afectà la qualitat de la regulació i les polítiques públiques i la pròpia democràcia.
- Així doncs, si bé és cert que la defensa de la igualtat és una opció política, i es mostra en el fet que l'evolució de la desigualtat està clarament influenciada pel color del govern, també és cert que hi ha altres elements a considerar. D'una banda, aquesta no és una opció que es pugui sostenir a llarg termini si es vol mantenir la pau i la cohesió social. I de l'altra, hi ha models de creixement que també comporten igualtat social. En definitiva, una societat més igualitària i progressista és possible en el marc d'una economia competitiva i amb creixement.
- En certa mesura, la mirada pretesament tècnica, encara que no supèrflua, pren un protagonisme desmesurat, en detriment de la mirada ètica o política.
- El PIB és un indicador de creixement (que no de desenvolupament) molt esbiaixat i tot i que d'altres mesures són també controvertides. Cal treballar per al consens d'indicadors que puguin mesurar simultàniament i de forma comparada els models de creixement de diferents països (per exemple, no en termes absoluts, sinó considerant el propi model i les seves conseqüències en la desigualtat). L'ONU té una proposta d'indicador (IWI), que es suma al ja clàssic HDI.

I.2. De quina igualtat parlem?

- Cal tenir en compte que el benestar d'un país està més relacionat amb el nivell d'igualtat-desigualtat que no pas amb el nivell de la renda mitjana en termes d'esperança de vida, salut, problemes socials, mortalitat, etc. Cal reintroduir en el debat socialdemòcrata la defensa de la igualtat com a bé en ell mateix. En aquest sentit, defensar la igualtat en termes d'eficiència oblida la dimensió/justificació humanista.
- Segons Rawls el creixement i benestar de la societat ha d'afavorir en primer lloc la situació dels que estan pitjor. Les desigualtats només es poden permetre si són per millorar la situació d'aquests.
- El debat entre la igualtat substantiva (de resultat) i la igualtat d'oportunitats (punt de partida), és de nou un debat que implica postures ideològiques entorn els models de creixement i les societats meritocràtiques. Tot i que els mecanismes redistributius generen molts més problemes, resistències i qüestions ètiques, costa diferenciar entre mecanismes ex-ante i ex-post, donat que ambdues dimensions són igualment importants i estan íntimament vinculades. Cal actuar ex-ante per evitar la formació de desigualtats, però cal compensar ex-post les desigualtats que igualment es generen (és a dir, aquests mecanismes correctors només haurien de ser ajustos en l'estratègia principal). Alhora, hi ha mecanismes ex-ante que no tindrien efectivitat si no hi hagués redistribució ex-post.
- El punt de partida de les desigualtat i les condicions actuals condicionen molt el trajecte que cal fer.
- Mesures a considerar per promoure la igualtat a través de l'educació (ex-ante):
 - o Millora de la qualitat i abast de l'educació: l'educació des dels 0 anys és un element bàsic a introduir com a mecanisme ex-ante i igualador d'oportunitats.
 - o Promoció de l'equitat en l'educació
 - o Revisió a fons de la política de beques per garantir una igualtat efectiva d'oportunitats que redueixi el fracàs i l'abandonament escolar
 - o Mesures contra l'enquistament de la desigualtat social en l'accés a titulacions universitàries
 - o Més polítiques de formació en edat laboral
- Mesures a considerar per promoure la igualtat a través dels mercats laborals (ex-ante):
 - o Reducció de la diferència entre protecció laboral dels treballadors temporals i permanents
 - o Reduir les diferències de sous i la utilització del sistema impositiu per redistribuir la riquesa sense desincentivar la creació de valor per part dels agents econòmics
 - o Augment de les polítiques actives laborals
 - o Promoció de la integració dels immigrants
 - o Millora dels resultats dels mercats laborals per a les dones
 - o Lluita contra la discriminació
 - o Cal millorar les rendes del treball dins el conjunt del PIB.
- Simultàniament, alhora que considerem com garantir la universalitat, hem de considerar les mesures en contra la concentració de la riquesa i el privilegi. La distribució no és equitativa: l'1% més ric ha anat aconseguint un percentatge més elevat de les rendes i s'han anat deteriorant les rendes del treball. La funció de producció de Cobb-Douglas (2/3 del total anava a la feina i 1/3 al capital) ja no funciona. El disseny institucional/monetari de la zona euro agreuja aquesta tendència (l'estabilitat de preus i els sostres de dèficit dificulten els augments salarials i la redistribució). Algunes mesures a considerar:
 - o Es podria neutralitzar el pes de l'*Herència Social* i pensar en introduir l'*Herència Universal*.
 - o Això també es pot garantir amb un impost de successions elevat, que elimini part de l'herència de les desigualtats a les pròximes generacions.
 - o Es podria també pensar en una renda bàsica universal, que garanteixi la igualtat d'oportunitats.

I.3. Cancel·lació/Reestructuració del deute

- La relació entre deute i redistribució hauria de tenir present la compatibilitat entre cancel·lació dels deutes i la seguretat jurídica (l'impagament del deute = inseguretat jurídica + pot tenir conseqüències greus en els terrenys econòmic-financer i polític). Poden ser les reestructuracions voluntàries? Resol el positivisme legal tota la tensió? Com es produeix la reestructuració, per explotació dels contractes o per temor dels creditors? La clau, de nou, torna a ser política.
- Les tendències actuals van en la línia de major endeutaments, juntament amb la disminució dels impostos. Si s'obre la capacitat de finançament d'un estat a nivell internacional, l'estat perd el control a mig i llarg termini i són les mans privades les que determinen els tipus d'interès i el model econòmic a llarg termini de l'estat. El mecanisme històric o tradicional per disminuir els passius, que era la inflació, ja no és possible i les demandes de cancel·lació del deute augmenten sense aquest mecanisme.
- És dubtós que la reestructuració del deute tindria automàticament efectes redistributius: fal·làcia de la idea que impagar deute ("debt relief") serveix com a mecanisme redistribuidor de renda, quan és sobretot un principi de seguretat jurídica
- Queda clar que el tipus d'interès no s'hauria de regular, sinó tan sols controlar. El cost-benefici de regular els tipus d'interès està clarament en el costat dels costos: crearia una recessió extraordinària.
- Vies per reduir el deute: 1.- Impagament (peril·losa per la pèrdua de credibilitat jurídica i implicacions per a les inversions de futur); 2.- Reestructuració del deute a través de la inflació (no es pot usar en la UE); 3.- Devaluacions internes per aconseguir millor competitivitat internacional que afecten als salaris i augmenten l'endeutament de les famílies (deteriorament del benestar).

I.4. Redistribució en moments de crisi i el rol de l'estat

- Un dels supòsits fonamentals del lliure mercat és la insignificança dels agents de l'oferta i la demanda (sense poder ni influència sobre l'equilibri de mercat), quelcom que no es dona a la pràctica i raó per la qual es justifica la intervenció dels estats. Una altra raó per a la intervenció d'aquests són els "market failures". Davant d'això, els poders públics haurien d'introduir incentius per modificar el funcionament i l'estructura del mercat de forma que ens acostï a l'òptim social.
- La globalització ha posat a prova la capacitat dels governs nacionals per redistribuir els ingressos i els serveis de les finances públiques. Atès que el benestar generalitzat no es pot garantir a través del mercat de treball, hem d'explorar solucions més heterodoxes, que van des de la renda bàsica a l'herència universal o a la reducció de la setmana laboral.
- Els estats haurien de poder reprendre el pols de poder i marcar les línies de funcionament dels mercats (el marc legal) i especialment tenir marge de maniobra per definir mecanismes anticíclics per tal de repartir equitativament els costos en moments d'expansió i els beneficis en moments de recessió.
- Eines que es podrien considerar per als moments anticíclics: 1) assegurança d'atur; 2) provisions d'estalvi dels bancs centrals en funció a l'increment del crèdit bancari; 3) en moments d'expansió (PIB>3%) obligar els assalariats a destinar un % del sou a la seva pensió, part de la qual es podria recuperar en moments de recessió, obligar a les empreses grans a destinar un % dels beneficis a formació dels empleats i apujar el tipus de l'impost de societats per a SICAVs i vehicles similars (que es destinarien a I+D+i); 4) establir un article a l'Estatut d'Autonomia que obligui al CES en cas de taxes d'atur superior al 11% a fer propostes de caire fiscal i econòmic per tal d'augmentar l'ocupació.
- La inversió estatal està estancada des del 2004 (fins i tot en un moment de creixement econòmic rellevant s'optava per una inversió especulativa). Els defensors de l'estímul econòmic insisteixen en els criteris d'eficiència i rebutgen parlar d'un sistema estímul massiu en la línia de Keynes. Si bé estalvis = inversió ($S = I$), és important les institucions que determinen aquesta relació (no és el mateix que ho facin fons de cobertura que ho faci un banc industrial, o l'estoc market, o l'estat). Cal decidir com canalitzar els capitals presents a la nostra economia.
- Què pot fer Europa?

- Vincular la dimensió social i exterior: no serà possible mantenir el nostre model social si no sabem el que passa fora
- Cal un pacte social a Europa (igual que els pactes d'estabilitat i creixement)
- Dimensió social ha de ser europea (harmonitzada), no local o estatal: participació activa dels sindicats, patronal europea, representants institucionals europeus, representants de la Comissió d'ocupació i assumptes socials, actors socials o societat civil, que puguin participar en la definició d'objectius socials i un pla d'acció
- Coordinar polítiques contra-cíclics: el BCE no s'orienta a estimular el creixement perquè no està en els seus mandats i perquè necessita un pressupost per fer-ho
- Corredors o Bandes Socials (per exemple, Busch): vinculació entre creixement i distribució. A certs percentatges de creixement, obligació de redistribuir.
- Convertir la defensa d'una globalització més distributiva en una prioritat de l'agenda de la UE (no hi ha cap actor a nivell mundial amb aquesta capacitat)
- Recolzament a l'Agenda de l'Ocupació Digna i Lliure Social Mínim de la OIT
- Taxa Tobin, control moviments financers i eliminació dels paradisos fiscals
- Més enllà d'Europa, les dinàmiques del capitalisme global obliguen a pensar en organitzacions socials a nivell també global: sindicats globals, partits globals, etc.

II. Fiscalitat

- Les premisses neoliberals per a la reducció d'impostos (tot i que segueixen estant vigents i són una tendència neta en els darrers 30 anys) estan començant a veure's afectades en favor d'arguments que apunten a un millor compliment o producció econòmica. Això podria incloure l'augment dels impostos sobre la riquesa i la manera de pensar d'un millor sistema de gravar els factors més equitatius de producció diferents. D'altra banda, en un context de competència fiscal, els impostos han de ser harmonitzats i els paradisos fiscals, si més no a la UE, eliminats, alhora que es podrien considerar altres mesures fiscals com ara el foment de les transaccions electròniques per sobre de les físiques. El debat sobre els impostos "verds" és clarament urgent, per tal de continuar el creixement de les nostres forces productives en el marc d'un model sostenible.
- Així doncs, en relació als règims fiscals, hi ha moltes preguntes que són rellevants de plantejar-se en la relació entre creixement i igualtat. Les preguntes ronden fonamentalment al voltant de dos debats: el primer en relació al volum dels impostos i el segon en relació a la seva distribució. Però també hi ha altres debats paral·lels que tenen a veure amb les mesures de control de l'evasió dels capitals (i la discussió paral·lela de l'eliminació de la moneda), alhora que la discussió sobre els béns i preus públics. Alguns d'aquests debats es discuteixen a continuació.

II.1. Sistema Fiscal i Pressió Fiscal

- La pressió fiscal a Espanya és clara i sistemàticament inferior a la mitjana de la Zona Euro (posició 17 en pressió fiscal global, 27 en IVA, 23 en Impost Societats, posició 13 en IRPF). Si parlem de pressió fiscal (% sobre el PIB) amb les estadístiques OCDE és obvi que hauríem d'augmentar la pressió fiscal a Espanya.
- Hi ha implicacions a nivell ideològic: per exemple, hauríem de considerar quins són els avantatges i limitacions d'avançar cap a un règim fiscal fortament progressiu. En aquest sentit, hauríem d'igualar la tributació de tots els factors productius? Des d'un marc de justícia social, cal pensar en mecanismes que reequilibrin la pressió fiscal:
 - No té sentit que els rendiments del treball siguin els que tenen uns tipus impositius més elevats (la tributació de les rendes del treball és desmesurada), sobretot quan les inversions ja no estan lligades a la productivitat i a la generació de riquesa, sinó molt més vinculades a l'estalvi i a operacions especulatives. Per tant, caldria augmentar la pressió fiscal en la recaptació provinent dels rendiments empresarials i del consum. Això permetria rebaixar la fiscalitat sobre el treball que és a Catalunya la màxima de tota la UE.

- Caldria considerar no només un increment de l'IVA molt més progressiu: a) que no taxés productes imprescindibles; b) que taxés de forma especial els articles de luxe
- És important, com es veurà en detall més endavant, considerar impostos elevats sobre l'estalvi especulatiu
- Per a una redistribució equitativa és important mantenir o fins i tot revisar i augmenta els impostos sobre patrimoni i successions, talment s'ha destacat en el punt I.2. Va en contra de la cultura meritocràtica i és un atac directe a la igualtat d'oportunitats.
- Cal considerar que hi ha poc marge de decisió de com redistribuir els diners recaptats (el 90% dels diners estan compromesos a priori)
- També s'haurien de promoure els impostos verds que, malgrat ser impopulars, són un mecanisme que internalitza els costos socials del consum energètics.

II.2. Béns i Preus Públics

- El sistema fiscal no inclou només els tributs. S'han de fer consideracions sobre preus públics i taxes (infraestructures, medicaments, etc.) on es barregen criteris d'equitat molt importants.
- Si hi ha un sistema impositiu progressiu, ja s'està finançant un sistema públic de forma progressiva.
- Call lluitar per a la provisió pública, però amb excel·lència, per a un retorn elevat a la societat. Quan hi ha opció d'elegir entre un sistema de béns privada i una de pública estàs donant poder als que tenen capacitat d'elegir i quan les classes altes surten del sistema públic, aquest es deteriora (quelcom que s'ha vist fins i tot a Suècia).

II.3. Simplificació Tributària

- L'increment del nombre de contribuents i la diversificació de casuístiques fa més complicada la tasca de control en la recaptació tributària i augmenta el risc de frau. Cal doncs replantejar els sistemes de control i simplificar el sistema tributari, mantenint la seva condició de sistemes progressius.
- Ja hi ha algunes propostes de models teòrics (Pijoan) que indiquen que simplificant els trams de l'IRPF (jugant amb els màxims i mínims) aconseguíem un sistema igualment progressiu i que la introducció d'un major nombre de trams distorsiona el sistema.
- Altres possibles mesures:
 - Es podria plantejar beneficiar determinades activitats via subsidis enlloc dels ingressos. És a dir, el gran capital, a través de les bonificacions i les deduccions, poden arribar a tributar molt poc, mentre que la petita i la mitjana empresa no té tant marge de maniobra. El canvi de model s'afavoriria si la recaptació fos idèntica segons trams i després se subvencionessin les activitats que les diferents empreses volguessin fer (a posteriori).
 - Reduir les bonificacions i deduccions dels nostres tributs i traslladar la responsabilitat de l'aplicació d'aquestes mesures a l'Administració via despesa (gairebé tots els tributs s'exigeixen en règim d'autoliquidació per part del contribuent cosa que facilita el frau, la lliure interpretació i les estructures fiscals abusives).
- Qualsevol reforma del sistema tributari ha de tenir en compte els valors culturals predominants i els tipus de mecanismes de tributació i redistribució que "encaixen" amb aquests valors. Aquest és un aspecte fonamental tant per legitimar qualsevol reforma, com per garantir la seva eficàcia. Per exemple, Japó té un alt grau de cohesió social i un baix nivell de protecció social amb un mecanisme diferent de 'redistribució'. Una de les raons és que el govern té un enfocament diferent per fer front a la desocupació, que regula assignant xarxes de suport familiar a la persona aturada quelcom que 'encaixa' amb les normes i valors culturals sobre el paper de la família i les obligacions que es deriven de la pertinença familiar.

II.4. Evasió de Capital i Fraud Fiscal

- L'existència dels paradisos fiscals és el que permet que s'evadeixin impostos per part dels grans capitals. Tanmateix, pot i ha d'esdevenir la lluita contra els paradisos fiscals una prioritat? Des del punt de vista de la justícia social, podem restar muts davant una Amnistia Fiscal? Des del punt de vista de l'eficiència global del sistema, si la lluita contra el frau fiscal s'establís com una prioritat, no caldria parlar de l'increment dels impostos o la reducció de l'IRPF.
- Caldria establir un control supranacional (com de la ONU, l'FMI o algun organisme fiscal mundial) que augmentés la vigilància i la pressió sobre aquests paradisos. A aquesta entitat supranacional, a part de conferir-li capacitat impositiva (per exemple, capacitat de regular una taxa subsidiària si no paguen als seus països particulars), també se li podria otorgar una funció redistributiva per aconseguir una renda mínima universal que permetés uns mínims dignes per a tothom, lligades, per exemple, a baixos índex de corrupció, un índex de Gini reduït, educació universal, etc. incentivant-los a tenir major transparència i major equitat
- Es podria prohibir, a escala europea, l'ammarratge d'embarcacions de luxe amb bandera de paradisos fiscal als ports europeus.
- Una mesura en favor d'una major transparència seria la publicació de les llistes d'empreses que tenen operacions amb empreses residents a paradisos fiscals.
- L'eliminació de la moneda física eliminaria de forma radical molts dels moviments fraudulents i especulatius, i evitaria la fugida de capitals, tot i que no s'acabaria amb l'economia informal (que potser usaria una altra moneda de canvi). L'eliminació de la moneda física donaria alhora una mesura instantània del PIB.

III. Model de societat i meritocràcia

- La meritocràcia està íntimament lligada al debat sobre la igualtat social i la possibilitat de redistribució via capacitats. Sorgeix com a alternativa al naixement, la riquesa familiar o qualsevol altre determinant de la posició social o de classe. Tanmateix, la meritocràcia ha legitimat noves formes de desigualtat (per exemple, a través de la defensa només de la igualtat d'oportunitats, sense tenir en compte altres factors d'exclusió social).
- Un dels problemes en la defensa meritocràtica es definir què s'entén com a mèrit i fer-ho ex-ante. Una societat meritocràtica hauria de ser conseqüència d'iniciatives educacionals i regles de joc de la pròpia societat, i no pas la causa.
 - o En aquest context, cal redefinir la definició de mèrit, fins ara vinculat únicament a la dimensió individual-econòmica, i incloure en el concepte la socialització d'una part del benefici individual/corporatiu en favor de tots aquells condicionants que l'han creat. És a dir, cal emmarcar el talent individual en el context social que l'ha fet possible i distribuir equitativament i col·lectivament els beneficis que generi.
 - o Alhora, cal garantir una justa i equitativa igualtat de funcionament (passar de la igualtat formal a la substantiva); vegeu discussió I.2.
- Cal millorar el component meritocràtic a través del sistema educatiu (veure discussió punt I.2):
 - o Incentivant que nens de famílies amb rendes baixes s'incorporin al sistema educatiu;
 - o Estructurar una major intervenció pública en l'educació prèvia a l'escolarització obligatòria;
 - o Desenvolupar un enfocament més integral (en lloc de l'escola selectiva) en educació post-secundària
 - o Assegurant un nivell de finançament similar per a totes les escoles públiques, però una finançament variable en funció del seu rendiment comparatiu (informe PISA?);
 - o En el cas d'escoles religioses concertades, vincular el seu finançament públic a l'obtenció d'un nivell de rendiment educatiu per sobre la mitjana d'escoles públiques.
 - o Vincular deduccions fiscals i/o subvencions públiques a empreses que contractin a alumnes que hagin viscut i estudiat un mínim de 6 mesos a l'estranger.
 - o Promoure un consens sobre la reforma de l'educació entre les principals organitzacions internacionals com l'OCDE, per trobar un punt de ressonància a tots els països
 - o Les empreses haurien d'estar obligades a compartir els costos de formació o reciclatge professional de la força laboral local

- Cal neutralitzar el pes de l'herència social i de la segregació en l'esquema d'oportunitats (vegeu discussió punt I.2)
- Cal activar polítiques transversals i territorials d'inclusió social i empoderament per a les famílies i barris més vulnerables i en desavantatge social.
- A l'empresa privada (i també als partits polítics) la meritocràcia només existeix fins a nivells intermedis de direcció. Més enllà d'això, les diferències de sous són arbitràries i desmesurades. Cal revisar els sous dels directius, que en cap cas estan justificats (si un bon directiu realment valgués tant, hi haurien canvis més abruptes en les accions d'empreses en canviar de dirigents). Cal plantejar seriosament la possibilitat de sous màxims.
 - o Una de les vies per limitar els salaris dels directius podria ser la fiscal: els sous per sobre el preu de mercat, la diferència es podria considerar un dividend (no serien deduïbles com a despesa i s'hauria de tributar com a donació).